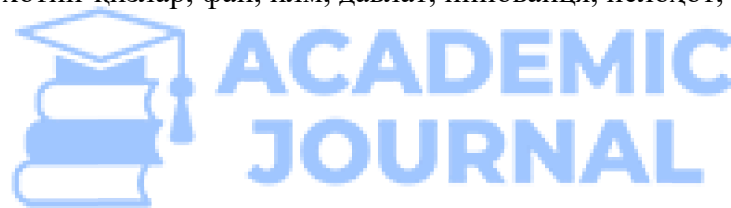

Ensuring the Efficiency of Science and Innovation in Uzbekistan, The Role of Scientists

Mukhitdinova Firyuza Abdurashidovna

Аннотация. Мақолада Ўзбекистонда янгиланиш даврида аёлларга бўлган давлат эътибори ҳамда амалга оширилаётган ислохотларда хотин-қизлар ижтимоий фаоллигини ошириш масалалари таҳлил этилган. Ўзбекистонда илм-фан ва инновациялар самарадорлигини таъминлашда олима аёлларнинг ролига эътибор берилган. Шунингдек, хотин-қизлар ҳуқуқи ва ижтимоий фаоллигини оширишнинг назарий ва ҳуқуқий асослари ўрганилган. ННТларнинг давлат бошқарувида ва жамиятда хотин-қизлар ижтимоий фаоллигини оширишдаги ўрни ҳам кўрсатилган.

Калит сўзлар: хотин-қизлар, фан, илм, давлат, инновация, ислохот, тараққиёт.

Мавзунинг долзарблиги. Ҳар қандай жамиятнинг маданий даражаси ва маънавий етуклиги аёлларга муносабати билан белгиланади. Хотин-қизларни ҳурмат қилиш, уларнинг жамият ривожига ҳиссасини муносиб баҳолаш, уларга барча масалаларда кўмаклашиш – буларнинг барчаси қадимдан халқимизга хос.

Маълумки, XXI асда инсоният жаҳон жараёнларининг глобаллашуви даврига, инсон субъективлиги ва фаол ҳаётий позиция ва ўз-ўзини англаш ҳуқуқи қадриятлари илгари сурилган даврга кирди. Замонга хос бўлган жиҳатлардан бири бу демократик давлатларни шакллантириш ва жамиятнинг фуқаролик даражасини ошириш доирасида ҳаётнинг барча соҳаларида хотин-қизларнинг тўлақонли ва тенг ҳуқуқли иштирокига эҳтиёж ортмоқда.

Жумладан, янгиланаётган Ўзбекистондаги ислохотлар аёлларнинг ижтимоий ролини сезиларли даражада оширди. Худди шундай тенденциялар Конституциянинг 46-моддасида мустақамланган ва кўплаб қонунларида акс этган еркаklar ва аёллар учун тенг ҳуқуқ ва тенг имкониятлар тамойили Ўзбекистон Республикасида ҳам долзарбдир. Бу борада Рекин Декларацияси ва еркаklar ва аёллар ўртасидаги тенглик учун ҳаракат қилиш платформасини амалга ошириш доирасида инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларининг халқаро стандартларига амал қилинмоқда. Янги Ўзбекистонда хотин-қизларнинг ижтимоий фаоллашувини кенг тарғиб этиш ҳамда қўллаб-қувватлаш мақсадида БМТ Инсон ҳуқуқлари бўйича 46-сессиясида қайд этилганидек, ижтимоий-сиёсий ҳаётда ва тадбиркорлик соҳасида аёлларнинг ролини тубдан оширишга қаратилган ишлар энди қатъий давом эттирилиши эътирофга лойиқдир.

Бу эътирофнинг мантиқий давоми сифатида жорий йил юртимизда Марказий Осиё мамлакатлари етакчи аёлларининг мулоқоти ва хотин-қизларнинг минтақавий бизнес форумини ўтказилиши ҳам таҳсинга сазовордир.. Ҳозирги даврнинг энг катта масалаларидан бири хотин-қизлар сиёсий-ижтимоий фаоллигини ошириш ҳамда қўллаб қувватлашга қаратилганлигидадир. Шу боис ҳам, жаҳон миқёсида хотин-қизларнинг ўрни ва роли тобора юксалиб бормоқда. Ўзбекистон ҳам мазкур соҳага жиддий эътибор бериш билан бирга унинг ҳуқуқий асосларини яратган давлатлардан биридир. Жумладан, бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги ПФ-5938-сон Фармони айнан хотин-қизларни қўллаб-қувватлашга доир давлат сиёсатининг самарали амалга оширилишини таъминлаш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги роли ва фаоллигини ошириш, хотин-қизлар ва еркаklar учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар қафолатларини таъминлаш масалаларига қаратилганилиги билан эътиборлидир.

Хотин-қизларнинг илм-фан ва техника ҳамда инновациянинг самарадорлигини таъминлашдаги ролини оширишга жалб этиш масалаларида ҳар томонлама манзилли қўллаб-қувватлаш. Бу ҳолатни кўплаб мамлакатларнинг сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий ҳаётининг ҳал қилувчи соҳаларида фаолият юритаётган аёлларнинг сони ва салмоғи кўпайиб бораётганлигида кўриш мумкин. Шу сабабли, мазкур масаланинг илмий таҳлил этиш ҳамда хотин-қизлар ижтимоий фаоллигини оширишга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш долзарб масалалардан биридир.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили (Literature review)¹. Маълумки, хотин-қизларнинг давлат бошқарувида тутган ўрни масалалари қадим юнон олимлари Афлотун, Арастуван

¹: Платон. Соч. - М., 1971. - Т.3, 4.1. - С.251; Там же 4.2. - С. 258; Аристотель. Политика. - М. - Л., 1893. - С. 34

бошланган бўлиб, Шарқ халқлари мутаффақкирлари Ибн Сино, Ал Бухорий, Фаробий, Алишер Навоий ва бошқалар ўз асарларида комил инсон тарбиясида аёлларнинг муҳим ўрин тутишини эканини сиёсий-ҳуқуқий қарашларида баён этишган.

"Аёллар: хотин-қизлар ибораси" ни ўрганиш ҳамда таҳлил этиш жуда узоқ тарихга эга. X аср бошларидан хотин-қизларнинг жамиятдаги ноқонуний мавқеи муаммоси ва XX асрнинг ўрталаригача Кристина де Писан ва Корнилий Агриппа асарларида фуқаролик, сиёсий, иқтисодий ва маърифий ҳуқуқларининг йўқлиги таҳлил этилган. Хотин-қизлар озодлиги учун олиб борилган тадқиқотларда жамиятдаги аёлларга нисбатан адолатизликлар танқид қилинган ва ечимини топиш масалалари жавобсиз қолган. Уйғониш даврининг озодлик ғояларига мос равишда юзага келган аёллар ҳаракати аввало ёзувчи Олимпия де Гуж (1791) томонидан ёзилган "Аёллар ҳуқуқлари ва фуқаролик ҳуқуқлари Декларацияси" манифестида барча аёлларнинг қонун олдида тенглигини эътироф этган. Ш. Фурье француз инқилоби таассуротлари асосида: "Аёлларни фаоллаштириш барча ижтимоий тараққиётнинг умумий тамойилсифатида илгари сурган.

Таълимотларда қайд этилсада, ҳаётда аёлларнинг ҳуқуқлари эркақларникидан анчагина пастда эди. Замон ривожланган сари дунёда аёлларнинг ўрни ошиб борди [1] Шунингдек, давлатчилик тарихидан маълумки, шарқ аёллари, жумладан темурийлар даврида давлатнинг сиёсий-ижтимоий тузумида ҳам муҳим ўрин эгаллашган. Жумладан, бу борада жорий йилнинг 2-3 март кунлари Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтида "Педагогика, психология ва ўқитиш методикаси", "Гуманитар фанлар" кафедраси ҳамда "Tadqiqot.uz" халқаро илмий журналлар портали ҳамкорлигида ўтказиладиган "I-халқаро: Янгилаётган Ўзбекистонда хотин - қизларнинг илм – фан тараққиётидаги роли ва Гендер тенглиги" мавзуси конференция ўтказилиб, мазкур масалалар таҳлил этилгани таҳсинга лойиқ. [2] .

Кейинги даврларда аёлларнинг сиёсий-ижтимоий фаоллиги ҳақида Индиана университетининг Марказий Еврооёсиё факультети ходими, олима Мариан Камп (Marianne Kamp) Туркистон аёллари, хусусан, ўзбек аёллари ролининг XIX асрдан буён турли ҳуқуқат бошқарувлари давомида ўзгариши, уларнинг жамиятдаги ўрни ва фаолияти ҳақида "Ўзбекистон янги аёли: Ислоҳ, Замонавийлик ва Коммунизм даврида паранжининг ечилиши" (The new woman in Uzbekistan: Islam, Modernity, and Unveiling under Communism) номли китоб ёзган [3]. Олима Кампнинг фикрига кўра, мустамлака даври Жадидларининг хотин-қизларни илмга жалб қилиш ва уларни жамиятда ўз ўрнини белгилаш борасидаги ислоҳотлари Совет давридаги аёлларни қўллаб-қувватлаш ҳаракатларига асос бўлганди. Яъни, хотин-қизларга билим бериш ва уларни жамият ривожига ҳисса қўшишига шароит яратиш борасидаги ўй ва ҳаракатлар Совет тизими ва Коммунистик партия юзага келишидан анча олдин бошланганлиги таъкидланади. Мазкур масала файласуфлар, тарихчилар, ҳатто ҳуқуқшунос олимлардан томонидан кўп татқиқ этилишининг сабаби: жамиятнинг асосий бўғини оила бўлиб, бугунги кунда хотин-қизларнинг, айниқса, ёшларнинг маънавий оламини юксалтириш, уларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш масаласи глобаллашув даврида барча давлатларни, шунингдек олимларнинг диққат марказида турган энг долзарб масалалардан бири бўлгани. Ҳуқуқшунос олимлардан, Қ.Абдурасулова, М.Ражабова, З.Эсанова, Г.Маткаримова, Г.Тўлагановаларнинг илмий тадқиқотларида хотин-қизларнинг муаммолари: оила ва никоҳ, ажрим ва мерос, уй-жой муаммоларини ўз вақтида аниқлаш, хотин-қизларнинг ҳуқуқбузарликлари ва жиноятчилигини олдини олишда уларнинг иш

билан таъминлаш, ёрдамга мухтож бўлган ва оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган хотин-қизларга ижтимоий-ҳуқуқий, психологик ёрдам кўрсатиш масалалари таҳлил этилган. Хорижий олимлар эса, ўтган асрга қадар аёлларнинг сиёсий фаоллигини тан олишмаган. XIX асрга қадар фақат ҳокимият, давлат ва сиёсат эркакларга хослиги қайд этилган. XIX аср иккинчи ярмида социал –утопислардан. Ш. Фурье биринчи бўлиб, хотин-қизларнинг жамият ҳаётида иштирокига аҳамият берган. Сен-Симон эса, уни қўллаю-қуввалаш билан бирга ечими ва йўллари таҳлил этган. Т. Парсонс, Э. Дюркгеймларнинг ижтимоий меҳнат тақсимотида жинсларнинг ўрни, И. Гоффман ҳамда Г. Зиммельнинг тадқиқотида эса, хотин-қизларнинг ижтимоийлашуви масалалари тадқиқ этилган². [4].

Тадқиқот усуллари. Илмий мақола тайёрлашда тарихий, тизимли-тузилмавий, қиёсий-ҳуқуқий, мантқиқий, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш каби усуллар қўлланилган.

Таҳлил ва натижалар: Юқоридагиларга асосланган ҳолда мазкур мақолада қуйидаги вазифалар:

Биринчидан, хотин-қизларнинг жамият ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги ўрни ва роли ортиб бораётганини аниқлаш;

Иккинчидан, илм-фан ривожига аёлларнинг фаоллиги, ролини оширишнинг асосий омилларини асослаб бериш;

Учинчидан, жамиятни демократлаштириш шароитида аёлларнинг ролини оширишнинг ижтимоий-сиёсий омилларини ўрганиш;

Тўртинчидан, аёлларнинг давлат ва жамият бошқарувидаги иштирокини ва мавжуд объектив шарт-шароитларини таҳлил қилиб, хотин-қизлар ижтимоий фаоллигини оширишнинг асоси сифатида уларнинг иш бандлигини аниқлаш;

Бешинчидан, аёлларнинг ижтимоий-сиёсий мослашуви устуворлиги ва жамиятда гендер тенглигининг ҳуқуқий асосини таҳлил этишга қаратилди.

Тадқиқот ва тадқиқотларни қўллаб-қувватлайдиган масаланинг тарихи ва назариясини ўрганишда энг аввал ислохотлар таҳлил этилди. Жумладан, Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев 2020 йил 23 сентябр Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ) Бош Ассамблеясининг 75-юбилей сессиясида нутқ сўзлаб нутқида гендер масаласига алоҳида эътибор берди. Давлатимиз раҳбари ўз нутқида “биз учун гендер тенглик сиёсати устувор масалага айланди. Хотин-қизларнинг давлат бошқарувидаги ўрни тобора кучаймоқда. Янги Парламентимизда аёл депутатлар сони икки баробарга кўпайди”, деб мамлакатимизда хотин-қизлар сиёсати бўйича амалга оширилаётган ишларни назарда тутди. Ҳақиқатан ҳам мамлакатимизда хотин-қизларнинг ўз имкониятларини тўлақонли рўёбга чиқаришлари учун барча шарт-шароитларни таъминлаш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Мамлакатимизда гендер тенгликни таъминлашга оид халқаро-ҳуқуқий ҳужжатларни миллий қонунчиликка уйғунлаштириш орқали мустаҳкам ҳуқуқий асослар яратилмоқда.

Хотин-қизлар ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг таъсирчан институционал тизими бу

² Фурье Ш. Изб. соч. - М., 1951. - Т. 1. - С. 174. Parsons T. The American Family: Its Relations to Personality and to the Social Structure // Parsons T., Baies R. Family, Socialization and Interaction Process. Glencoe, IL: Free Press, 1955 (переведено И. Тартаковской); Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. - М.: Наука, 1991; Дюркгейм Э. Самоубийство. - М.: Мысль, 1994; Зиммель Г. Женская культура. Фрагмент о любви / Зиммель Г. Избранное. - М.: Юрист. - Т.2. - с.234-265;

вакиллик ҳокимиятидир. Вакиллик ҳокимиятининг барча даражадаги депутатлари вазифаси иқтисодий ўсишни инсон тараққиёти билан боғлаш, уларнинг узвийлигини таъминлашдан иборат. Президентимиз томонидан хотин-қизларнинг парламентдаги аъзолиги кейинги йилларда 2 баробарга ортгани халқаро минбардан таъкидлангани ҳам бежизга эмас. Чунки аёллар муаммоси кўп бўлиб, улардан бири никоҳнинг бекор бўлиши билан аёллар уйсиз қолиши, алимент ундиролмаслиги масалаларини аёл депутатлар қонундаги бўшлиқларни енгишга ҳаракат қилиши табиийдир. Чунки бунга етарлича асосимиз бор.

Ҳақиқатан ҳам, мамлакатимизнинг 49 фоизини хотин-қизлар, уларнинг қарийб 64 фоизини 30 ёшгача бўлган хотин-қизлар ташкил этар экан, албатта бу йўналишда алоҳида давлат сиёсати олиб боришга тўғри келмоқда. Халқаро доирада гендер масалаларига қандай эътибор қаратилаётганига назар ташласак, дунёда гендер тенглигини таъминлашда ҳалигача қатор муаммолар борлиги кўзга ташланади. Масалан, Халқаро меҳнат ташкилотининг маълумотига кўра ҳар 10 ишловчи эркак кишига 6 та ишловчи аёл тўғри келар экан. 2019 йилнинг 24 сентябри куни ўз ишини бошлаган БМТ Бош Ассамблеясининг 74-сессиясида ҳам ташкилотнинг аёллар қаноти гендер тенглик, мамлакатларнинг барқарор тараққиётига эришиш йўлида аёллар учун ҳам муносиб ҳуқуқ ва эркинликлар таъминланиши масалаларини бежизга ёритмади. Бош Ассамблея сессияси давомида 192 нафар нутқ сўзлаган арбобларнинг атиги 17 таси хотин-қизлар эканлиги ҳам алоҳида танқид остига олинди. Ўзбекистон хотин-қизлар масалаларига оид халқаро мажбуриятларини виждонан бажаришга ҳаракат қилмоқда. Давлатимиз томонидан “Хотин-қизлар ҳуқуқлари камситилишининг барча шакллариغا барҳам бериш тўғрисида”ги конвенциянинг аъзоси сифатида миллий қонунчиликка унинг нормаларини уйғунлаштириш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хусусан, мамлакатимизда бу борада муҳим қадамлар қўйилди. 2019 йил сентябр ойида Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги ҳамда “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонунлар қабул қилинди. “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги қонунда аёлларни жинси бўйича бевосита ва билвосита камситишни тақиқланишига алоҳида урғу берилган. Мазкур қонун давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 7 мартдаги “Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига мувофиқ ишлаб чиқилди. Ушбу қонуннинг мақсади хотин-қизларни турмушда, иш жойларида, таълим муассасаларида ҳамда бошқа жойларда тазйиқлар ва зўравонликнинг барча шаклларида ҳамда имкониятларнинг тенглиги ҳимоя қилишга қаратилган. Ушбу соҳадаги муносабатларни тартибга солиш, шунингдек, тазйиқлар ва зўравонликдан жабрланганларни ҳуқуқий ҳамда ижтимоий ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш ҳам қонуннинг муҳим мақсадларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 4 та қарори, Ҳукуматимизнинг 6 та қарори, 4 та фармойиши ва 12 та чора-тадбирлар дастури қабул қилинди ҳамда янгиланаётган Ўзбекистонда хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, уларнинг барча соҳада тенг ҳуқуқли меҳнат қилишининг ҳуқуқий асослари яратилди. Бугунги кунда мамлакатимизда гендер тенглик бўйича институционал асослар ҳам кенгайтирилмоқда. Айни пайтда, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенати таркибида аёллар ҳуқуқларини таъминлаш ва камситишнинг ҳар қандай шаклига барҳам бериш бўйича миллий қонунчиликда халқаро стандартларни уйғунлаштириш билан шуғулланувчи янги

Хотин-қизлар ва гендер тенглик масалалари қўмитаси ташкил қилинди.

Унинг исботи сифатида давлатимиз раҳбари Олий Мажлисга Мурожаатномасида Қўмига хотин-қизлар бандлигини таъминлаш, айниқса, оғир ижтимоий вазиятга тушиб қолган **13 минг нафар** хотин-қизни иш билан, **1600 нафар** хотин-қизни уй билан таъминлаш вазифасини топширгани, ҳамда қўмига томонидан бу борада аниқ режалар белгиланиб, амалий ишлар олиб борилаётгани айтилиши ҳақиқатдир.

Ўзбек аёлларининг бугунги кундаги давлат бошқарувидаги фаоллигини мамлакатимиз аҳолисининг қарийб 50 фоизини, яъни 29 фоизини 14 ёшгача, 28 фоизини 15-30 ёшлилар, 21 фоизини 31-45 ёшлилар, 15 фоизини 46- 60 ёшлилар, 7 фоизини 60 ёшдан катта хотин-қизлар ташкил этиши билан бирга, сенатор, депутат, ҳоким, элчи, прокурор каби лавозимларда фаолиятида ҳам кўриш мумкин. Хотин-қизларимизнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини оширишда эътибор кучайтирилаётганлигининг яна бошқа жиҳатлари ҳам бор. Энг катта янгилик, бир ҳуқуқшунос сифатида айтишим шартки, унча-бунча давлатда йўқ, бундай ўрнатилган тартиб, яъни кам таъминланган оилаларнинг қизларини махсус маҳалла тавияномалари давлат грантига ўқишга қабул қилиш тизими янги Ўзбекистонда жорий этилган ислоҳот бўлиб, унинг манфиқий давоми сифатида 2021 ўқув йилига 2000 қизларни ана шундай тавсияномалар қабул қилиш йўлга қўйилмоқда. Шунингдек, Давлат дастурида 2021 йилга берилган номдан келиб чиқиб, ёшларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, уларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтириш, ёш авлоднинг билим олиши, касб-ҳунар эгаллаши, бандлиги таъминланиши, тадбиркорлигини рағбатлантириш, илғор ғоя ва ташаббусларини қўллаб-қувватлашга қаратилган комплекс чора-тадбирлар назарда тутилган. Бу жиҳатлар, айниқса, Давлат дастурининг тўртинчи – ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишларида аниқ намоён бўлмоқда.

Хусусан, жорий йилдаги Давлат дастурида 2021-2022 ўқув йилидан бошлаб олий таълим муассасаларига кириш имтиҳонларида энг юқори балл тўплаган 200 нафар ёш учун Ўзбекистон Республикаси Президенти гранти жорий этилади. Олий таълим муассасасида икки ва ундан ортиқ фарзанди шартнома асосида ўқиётган оилаларга таълим кредити бериш ва талаба томонидан ушбу кредитни ўқиш даври тугагандан сўнг қайтариш амалиёти йўлга қўйилади.

Яна бир эътиборга молик жиҳати шундаки, Давлат дастурида олий таълимга ажратиладиган давлат грантлари сонини 25 фоизга ҳамда эҳтиёжманд оилалар фарзанди бўлган хотин-қизлар учун давлат грантлари сонини 2 бараварга ошириш кўзда тутилмоқда, шунингдек, ёшларимизнинг тенг ҳуқуқли таълим олишларини таъминлаш мақсадида хусусий олий таълим муассасаларида мутахассисларни тайёрлашга ҳам давлат гранти бериш тизими жорий этилмоқда.

Шу билан бирга, бу йилги Давлат дастурида илмий унвон ва илмий даражаларни бериш ваколати 2021 йил 1 сентябрдан бошлаб республиканинг нуфузли олий таълим муассасаларининг илмий кенгашларига босқичма-босқич ўтказилиши, 2021 йил 1 апрелдан бошлаб эса, “Эл-юрт умиди” жамғармаси орқали нуфузли хорижий олийгоҳларнинг магистратура ва докторантурасида ўқишга юбориладиган ёшлар сонини 5 баробарга ошириш, мазкур жамғарма ҳисобидан хорижда бакалаврият таълим дастурлари бўйича ўқитиш тизимини жорий этиб, 2021 йилда 100 нафар ёшларнинг хорижга таълим олиш учун юборилиши каби чора-тадбирлар ҳам белгилаб берилган.

Барчамизга маълум, ўтган 2020 йил бутун дунёда бўлгани каби, Ўзбекистон учун ҳам оғир

машаққатларга тўла синов йили бўлди. Коронавирус пандемияси соғлиқни сақлаш тизимида янада кенг қўламли ўзгариш ва ислохотларни амалга ошириш зарурлигини яна бир бор кўрсатди.

Шулардан келиб чиқиб, жорий йилдаги Давлат дастурида халқимиз саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлаш ҳамда аҳолимизнинг ижтимоий ҳимоясини кучайтириш мақсадида тизимли чора-тадбирларни амалга ошириш белгиланган. Жумладан, ижтимоий ҳимояга муҳтож болаларнинг таълим олиши ва касб эгаллашига кўмаклашиш, оғир касалликка чалинган болаларни даволаш мақсадида Болаларни қўллаб-қувватлаш фонди ташкил этилади ва унинг мақсадларини амалга оширишга Давлат бюджетидан 100 миллиард сўм маблағ ажратилади.

Шунингдек, ногиронлиги бўлган шахсларни қўллаб-қувватлашга қаратилган қатор амалий чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида бу йил мамлакатда тиббий-ижтимоий хизматнинг мутлақо янги моделини шакллантириш чораларини кўриш устувор вазифа сифатида белгилаб берилган.

Давлат дастурининг бешинчи – Хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, вазмин, ўзаро фойдали ва конструктив ташқи сиёсатни амалга ошириш соҳасидаги устувор йўналишлар бўйича эса Ўзбекистон Республикасининг Ташқи сиёсий фаолият концепциясини такомиллаштириш бўйича ишлаб чиқилган қонун лойиҳасида мамлакатимизнинг очик ва прагматик ташқи сиёсатини изчил амалга ошириш ҳамда белгиланган стратегик режаларнинг жадал ижросини таъминлаш мақсадлари кўзда тутилмоқда.

Энг асосийси, бу млрдлаб пуллар маблағлар уй-жойнинг бошланғич тўловини тўлаб беришга йўналтирилмоқда. Агар эътибор берсак, бугунги кунда аёлларимизнинг жамиятда ўз ўрнига эга бўлиши учун барча қулайликлар яратилмоқда. Биргина энг қийин ва оғриқли масала ишга қабул қилишдаги ҳуқуқий асосларимизнинг қонуний ечимининг ўзи ҳар қандай аёлнинг кўнглини кўтаради. Жумладан, ЎзР Меҳнат кодексининг 224-моддасида ҳомиладор ва уч ёшга тўлмаган боласи бор аёлни ишга қабул қилишни рад этиш ёки иш ҳақини камайтириш таъқиқланиши белгиланган. Демак, аёлларимизни, ёш келинларимизни ҳомиладорлиги ҳамда уч ёшга тўлмаган боласи борлигини рўқач қилиб ишга олмаслик қонунбузарликдир.

Хулоса ва тақлифлар: (Conclusion/Recommendations). Мазкур тадқиқотда кўтарилган мақсад: БМТ бош Ассамблеясининг 1967 йил 7 ноябрда қабул қилган Аёлларга нисбатан камситишларни бартараф этиш Бутунжаҳон декларациясининг 1-моддасида “Аёлларга нисбатан камситиш, уларнинг эркаклар билан тенг ҳуқуқлилигини рад этиш ёки чеклашга олиб келадиган ҳолатлар қайд этилса ўз моҳиятига кўра адолатсизлик бўлиб, инсон кадр-қимматига қарши жиноят содир этилган ҳисобланади”, деб таъкидланган. Бу борада мамлакатимизда қатор номатив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди ва такомиллаштирилди.

Хулоса ўрнида мамлакатимизда хотин-қизларга оид давлат сиёсатини қўллаб-қувватлаш ҳамда ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ислохотлар мазмун-моҳиятини кенг жамоатчиликка етказиш ҳамда тарғиб этиш зарур.

Демак, сиёсий фаол, етук маънавиятли, жамиятнинг муҳим таянчи бўлган хотин-қизлар ролини янада кучайтириш учун қуйидагилар тақлиф этилади: *биринчидан,*

аёлларимизнинг давлат ва жамият бошқарувидаги иштирокини кучайтириш мақсадида сиёсий партиялар дастурларини кенг жамоатчиликка етказиши лозим. *Иккинчидан*, ОАВларда сиёсий, ҳуқуқий билимини оширувчи кўрсатувларни халқчил тилда етказиш зарур. *Учинчидан*, - хотин-қизларнинг оилада ҳуқуқий саводхонлигини оширишга алоҳида эътибор қаратиш лозим. *Тўртинчидан*, илм йўлида изланиш олиб бораётган ёш аёлларимизнинг илмий тадқиқотларини қўллаб-қувватлаш (замонавий, инновацион усуллар асосида қисқа ўқув дастурлари асосида) ташкил этиш ўринли бўлади. *Бешинчидан*, хотин-қизларнинг давлат бошқарувидаги фаоллигини оширишга қаратилган махсус ўқув курслари ҳам ташкил этиш мақсадга мувофиқ.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Т. Ўзбекистон. 2019. -40
2. “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги Қонун lex.uz/docs/4494849. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03.09.2019 й., 03/19/562/3681-сон)
3. “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонунлар. <https://lex.uz/docs/4494849>. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03.09.2019 й., 03/19/562/3681-сон)
4. Платон. Соч. - М., 1971. - Т.3, 4.1. - С.251; Там же 4.2. - С. 258 ; Аристотель. Политика. - М. - Л., 1893. - С. 34
5. Фурье Ш. Изб. соч. - М., 1951. - Т. 1. - С. 174. Parsons T. The American Family: Its Relations to Personality and to the Social Structure /Parsons T., Baies R. Family, Socialization and Interaction Process. Glencoe, IL: Free Press, 1955);
6. Teaching sufism: ideas of bahauddin nakshbandi and its activity in Modern Uzbekistan. International Journal of Advanced Science and Technology. Vol. 28 No. 12 (2019) ISSN: <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/1223>.